

การศึกษาสัมพันธ์ของการเล่าเรื่องในภาพยนตร์เรื่องราโชมอนและอุโมงค์ผาเมือง

The Intertextuality of Narrative in Film: Rashomon and The Outrage

ชนดล กิตติพิรัช¹, ดร.องอาจ สิงห์ลำพอง², ดร.วิโรจน์ สุทธิสีมา²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (หลักสูตรภาษาไทย) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

²คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาสัมพันธ์ (Intertextuality) การเล่าเรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาลักษณะสัมพันธ์ และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ระหว่างภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่มีแนวโครงเรื่องมาจากบทเดียวกัน โดยใช้แนวคิดในการเล่าเรื่อง (Narrative) มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ รวมถึงใช้แนวคิดสัมพันธ์และแนวคิดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเข้ามาร่วมด้วย เพื่อศึกษาหาความเชื่อมโยงกัน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและบริบททางสังคมของภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง

ผลการศึกษาพบว่า การเชื่อมโยงของภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ประกอบไปด้วย การคงเดิม ดัดแปลง ขยายความ ภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง มีการคงเดิมในส่วนโครงเรื่องไว้ แต่มีการขยายความในส่วนเนื้อหาและตัวละคร ภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ได้มีการปรับแต่งฉาก และวัฒนธรรมที่ใช้ทั้งหมดเพื่อให้เข้ากับประเทศไทย จากการศึกษารูปประกอบต่างๆ ของภาพยนตร์ ประกอบกับบริบททางสังคมของประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทยในสมัยนั้น ทำให้มองเห็นประเด็นของภาพยนตร์ในแต่ละเรื่อง ภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ของประเทศญี่ปุ่นนั้นจะเน้นหนักไปทางการเสนอความจริง ความไม่ไว้วางใจ ของตัวละครเพื่อสะท้อนสภาพสังคมในปี ค.ศ. 1950 ที่ประเทศญี่ปุ่นอยู่ในสภาวะหลังสงคราม ซึ่งภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ได้สะท้อนสภาพสังคมของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2554 ในช่วงที่ประเทศไทยกำลังมีปัญหาทางการเมืองอย่างรุนแรง จุดรวมของภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง จากการศึกษาค้นคว้า การโกหกเพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากความผิดเพื่อผลประโยชน์ของตนเองในการมีชีวิตรอดในสังคม ถึงแม้เรื่องนั้นจะไม่ใช่ความจริงก็ตาม

คำสำคัญ สัมพันธ์, การเล่าเรื่อง, วัฒนธรรม

Abstract

This Qualitative research aims to study the Intertextuality and Cultural Identity between the films name “Rashomon” and “The Outrage” which have the same storyline. This research uses the narrative concept together with Intertextuality and Cultural Identity

concept as analytical tools. The research’s objectives are to study the coherence, culture differences and social context of films “Rashomon” and “The Outrage”.

The results reveal that the coherence of films “Rashomon” and “The Outrage” consist of original, modification and expansion. The Outrage has remains the original storyline but has expansion in the contents and characters. The scenes and the cultures have been customized to match with Thai contexts. The study of film’s elements and social contexts of Japan and Thailand in those days reveal the subject matters of each film. The film “Rashomon” focus on proposing the truth and distrust of the characters to reflect the social conditions of Japan after war on 1950 A.D. The film “The Outrage” reflects the social conditions of Thailand experiencing severe political turmoil on 2554 B.E. The study also reveals that both “Rashomon” and “The Outrage” have the same point on lying to save them from guilty for their own sakes to survive in the society even if that was not true.

Keywords Intertextuality, Narrative, Cultural

บทนำ

สื่อภาพยนตร์ จัดได้ว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญกับโลกในทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่เริ่มต้นการมีสื่อขึ้นมา เป็นสื่อบันเทิงแขนงหนึ่งที่มีอยู่ในเกือบทุกประเทศทั่วโลก สื่อบันเทิงจัดได้ว่าเป็นสื่อที่มีความนิยม และการตอบรับมากที่สุด เพราะสื่อบันเทิงสามารถเข้าถึงได้ง่ายทำความเข้าใจได้ง่าย และ สื่อบันเทิงนั้นยังสามารถใช้เพื่อชักจูงหรือ ชักนำชีวิตได้อีกด้วย สามารถทำให้คลายความเหนื่อยล้าจากชีวิตประจำวันในแต่ละวัน ใช้สอนและได้แง่คิดจากการรับชม สื่อภาพยนตร์จัดได้ว่าเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงบุคคลได้ง่ายในเวลาที่มีจำกัด สามารถทำให้รับชมสามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างกระชับ สื่อภาพยนตร์จึงเป็นที่นิยมไปอย่างแพร่หลาย ภาพยนตร์แต่ละเรื่องถูกผลิตขึ้นมาแล้วแต่มีจุดประสงค์ ภาพยนตร์นอกจากจะสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้รับชมยังสามารถให้แง่คิดต่างๆ ในชีวิต ที่ทางผู้สร้างได้สอดแทรกมาให้ในแต่ละเรื่องด้วย ภาพยนตร์ยังสามารถนำเสนอ อัตลักษณ์ วัฒนธรรมของแต่ละประเทศที่ผลิตภาพยนตร์ รวมไปถึงการใช้ภาพยนตร์ในการเป็นสื่อเครื่องมือในการถ่ายทอดประเด็นในสังคมออกมาในรูปแบบภาพยนตร์ ภาพยนตร์ถือว่าเป็นสื่อที่มีบทบาททรงพลังที่สุดในบรรดาสื่อ สามารถสร้างความรู้ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ ในปัจจุบันจะมีการซื้อลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ไปเพื่อสร้างใหม่ (Remake) แต่คงความเป็นเอกลักษณ์ของบทภาพยนตร์ต้นฉบับไว้ การนำภาพยนตร์ไปสร้างใหม่ในปัจจุบันเป็นที่นิยมและแพร่หลายอย่างมาก เปรียบเสมือนการนำนวนิยายหนึ่งเล่มออกมาเล่าเรื่องโดยคนสองคน แต่คนสองคนโตมาจากคนละประเทศและคนละวัฒนธรรมกัน ทำให้การเล่าเรื่องจึงต่างไปด้วยวัฒนธรรม และบริบทของคนเล่าเรื่อง แต่คงไว้ซึ่งเรื่องราวที่ไม่แตกต่างกัน ในประเทศไทยนั้นก็มีการซื้อลิขสิทธิ์ภาพยนตร์หรือบทละครของต่างประเทศมาผลิต และ ก็มีการดัดแปลงภาพยนตร์ของต่างประเทศเหมือนกัน ซึ่งประเทศไทยก็

ได้มีการนำเค้าโครงบทของนวนิยายและภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งฉายในปีค.ศ. 1950 มาผลิตเช่นกัน

ภาพยนตร์ญี่ปุ่นเป็นภาพยนตร์ที่มีเอกลักษณ์ และ วัฒนธรรมที่ชัดเจน ถ้าผลิตภาพยนตร์ที่เป็นการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ หรือ เรื่องราวภูมิหลัง ของประเทศญี่ปุ่นที่จะเห็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นได้อย่างชัดเจน นวนิยาย วรรณกรรมของญี่ปุ่น จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษา มีบทละครของประเทศไทยที่มีการดัดแปลงมาจากเรื่องสั้นของญี่ปุ่นอย่างบทละครเรื่อง ราโชมอน ของ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งดัดแปลงมาจากเรื่องสั้นของ ริวโนะสุเกะ อะคุตะงะวะ อีกต่อหนึ่ง ซึ่งได้ อากิระ คูโรซาวา มานำไปทำเป็นภาพยนตร์ในปีพ.ศ. 2493 ในชื่อเรื่องเดิมว่า ราโชมอน ซึ่งเป็นต้นแบบของภาพยนตร์ไทยเรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ซึ่งได้ หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล มารับหน้าที่ผู้กำกับ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมามากหลายสิบปี อุตสาหกรรมภาพยนตร์ได้เปลี่ยนไปตั้งแต่ปีพ.ศ. 2493 จนมาถึงปีพ.ศ. 2554 รวมเป็นเวลา 61 ปี ที่ภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ถือกำเนิด และถูกนำมาสร้างใหม่ในฉบับของประเทศไทยในภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ซึ่งบทภาพยนตร์ของเรื่อง ราโชมอน นั้นก็ต้องผ่านเวลามาอย่างยาวนานก่อนจะมีคนหยิบขึ้นมาทำเป็นภาพยนตร์อีกครั้ง โดยตัวบทนั้นยังคงเป็นตัวบทเดิม แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปนั้นเหมือนจะเป็นเวลาที่ผ่านเปลี่ยนวัฒนธรรม เปลี่ยนเอกลักษณ์ ทศนคติ มายาคติ ให้ทุกอย่างหมุนไปตามเวลา ซึ่งการนำบทภาพยนตร์ที่มีอยู่แล้วมาสร้างใหม่ (Remake) อีกครั้งแต่อยู่คนละยุคสมัยกันก็จะทำให้มุมมองในการผลิตภาพยนตร์แตกต่างกันจากในอดีต แม้ว่าภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน จะเป็นเรื่องสั้นที่มีอายุเกือบร้อยปีเข้าไปแล้ว แต่ก็ยังเป็นบทประพันธ์ร่วมสมัยที่ไม่ตกยุค เพราะเนื้อหาของภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงว่าทุกสิ่งมีหลายด้าน ขึ้นอยู่กับมุมมอง และความคิดเบื้องลึกในจิตใจมนุษย์ที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง

จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะนำภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง มาทำการศึกษาแนวคิดการเล่าเรื่อง (Narrative) ตัวบท (Text) และสัมพันธ์บท (Intertextuality) ระหว่างภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องที่มีการเชื่อมโยงตัวบทกัน ประกอบกับภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง นั้นมีเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่มีการใช้ตัวบทที่คล้ายคลึงกันและความแตกต่างทางเอกลักษณ์วัฒนธรรม อีกทั้งภาพยนตร์เป็นสื่อที่มีมิติที่นอกเหนือจากการนำเสนอเพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมภาพยนตร์ ยังสามารถสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่าภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ทำหน้าที่ของสื่อในการสะท้อนวัฒนธรรมและสภาพสังคมของประเทศตัวเองออกมาได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะสัมพันธ์บทระหว่างภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านทางภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง ราโซมอนและภาพยนตร์ไทยเรื่องอุโมงค์ผาเมือง ซึ่งภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องได้สร้างมาจากเค้าโครงเรื่องเดียวกัน โดยภาพยนตร์ไทยเรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ได้นำภาพยนตร์ญี่ปุ่นเรื่อง ราโซมอน มาสร้างใหม่โดยใช้เค้าโครงเรื่องเดียวกัน โดยทั้งสองเรื่องมีการเล่าเหตุการณ์และลำดับเหตุการณ์ที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันไปในด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่สื่อสารออกมา โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์สัมพันธ์บทเปรียบเทียบภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องหาจุดเชื่อมโยงระหว่างยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาสัมพันธ์บทของภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องผ่านสื่อภาพยนตร์ โดยการรับชมภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องจนกว่าจะเข้าใจและเห็นถึงความแตกต่างกัน โดยใช้เกณฑ์จากองค์ประกอบของภาพยนตร์ทั้งสองเรื่อง เอกลักษณ์ที่ผู้ผลิตภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องใส่มา และ วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยใช้ทฤษฎีแนวคิดการเล่าเรื่องของภาพยนตร์ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

2.ขั้นตอนการวิจัย

ศึกษาจากผลงานภาพยนตร์ของชาวญี่ปุ่นที่เคยถูกสร้างมาแล้ว และถูกนำมาสร้างใหม่โดยคนไทย โดยมีการศึกษาวัฒนธรรมของประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่น ผ่านสื่อภาพยนตร์ที่ถ่ายทอดออกมา เพื่อศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดเจนคือ ภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง และศึกษาจากบทความ บทวิจารณ์ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องทั้งในหนังสือ และอินเทอร์เน็ต รวมถึงวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์บทในภาพยนตร์ต่างๆ และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทวิจารณ์ของภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องในเว็บไซต์ต่างๆ มาประกอบการศึกษา

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการรับชมภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่องที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมญี่ปุ่น และสภาพสังคมของทั้ง 2 ประเทศในยุคที่ภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่องได้สื่อออกมา เก็บรวบรวมเอกสารจากหนังสือ นวนิยาย บทสัมภาษณ์ บทวิจารณ์ต่างๆ ของภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่อง ผ่านหนังสือ และอินเทอร์เน็ต คัดเลือกโดยเฉพาะเจาะจงที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่อง และเก็บรวบรวมข้อมูลที่แพร่กระจายอยู่บนอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่อง บทสัมภาษณ์ต่างๆ บทวิจารณ์ และบทสัมภาษณ์ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยก็ได้ทำการศึกษาข้อมูลที่ได้มา โดยการอ่านและคัดกรองนำส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากสิ่งที่รวบรวมมาได้มาใช้ในการศึกษาสัมพันธ์บท (Intertextuality) การเล่าเรื่อง (Narrative) และเอกลักษณ์วัฒนธรรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ด้วยข้อมูลประเภทภาพยนตร์วีดิทัศน์ และ เสริมด้วยข้อมูล ประเภทเอกสารและประเภทข้อมูลเว็บไซต์ โดยจะวิเคราะห์ข้อมูลจากภาพยนตร์ โดยใช้การวิเคราะห์ตัวบท ตามกรอบแนวคิดการเล่าเรื่อง มาวิเคราะห์การเล่าเรื่องมีการจัดวางองค์ประกอบอย่างไร และสื่อความหมายอย่างไร แสดงวัฒนธรรมและสภาพสังคมที่แตกต่างกันอย่างไรบ้างตามองค์ประกอบ โครงเรื่อง, ความขัดแย้ง, ตัวละคร, แก่นเรื่อง, ฉาก, จุดยืนการเล่าเรื่อง, สัญลักษณ์พิเศษ และใช้ลักษณะทางวัฒนธรรมมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

จากนวนิยายเรื่องสั้นกลายเป็นภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และได้มีการผลิตขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของภาพยนตร์อีกครั้ง โดยการผลิตครั้งนี้ไม่ได้เกิดขึ้นที่ประเทศบ้านเกิดของเรื่อง ราโชมอน แต่เกิดขึ้นที่ประเทศไทย ภาพยนตร์เรื่องนี้มีชื่อว่า อุโมงค์ผาเมือง ถึงชื่อเรื่อง ตัวละคร และ ฉาก จะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่สิ่งที่แทบจะไม่แตกต่างกันเลยคือ ตัวบท นั้นยังคงเด่นชัดว่าเรื่องนี้นั้นคือ ราโชมอน เพียงแต่เป็นในแบบฉบับของประเทศไทย ในฉบับของไทยนั้นแตกต่างจากญี่ปุ่นทั้ง ตัวละคร บทบาทของตัวละคร ฉาก เอกลักษณ์ และวัฒนธรรม แต่มีการดำเนินเรื่องไปในทิศทางเดียวกัน

ภาพยนตร์เรื่องราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ในส่วนของโครงเรื่องมีการใช้โครงเรื่องและดำเนินเนื้อเรื่องในภาพยนตร์ที่ไปในทางเดียวกัน แต่ในภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ได้เพิ่มเติมในส่วนของภูมิหลังของวิถีชีวิตของตัวละครเข้ามา โดยมีการเปิดเรื่องที่ต่างออกไปจากภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน โดยได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของตัวละครก่อน เพื่อให้ผู้ชมได้ทำความรู้จักกับตัวละคร ซึ่งในภาพยนตร์เรื่องราโชมอน นั้นจะไม่มีกรลงลึกในส่วนของตัวละครแต่ละตัว และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ยังได้มีการเพิ่มเติมใส่ความให้กับตัวละคร แม่หญิงคำแก้วที่ถูกดัดแปลงมาจากภรรยาของซามูไรในภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ให้ตัวละครได้มีมิติที่มากขึ้น และฉากที่เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงของภาพยนตร์ทั้งสองแต่ยังคงแฝงไปด้วยแง่คิดที่ไม่ได้เปลี่ยนไปจากต้นฉบับ ยังทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างของทั้งประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องยังคงใช้แก่นเรื่องไปในทางทิศทางเดียวกันโดยในภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนี้ได้กล่าวถึงการโกหก การหลอกลวง การโป๊ปด เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เพื่อการ

เอาตัวรอดและการไม่ยอมเสียศักดิ์ศรีของตน ทั้งนี้ภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ยังเป็นภาพยนตร์ในยุคเก่าจึงทำให้มีการถ่ายทำภาพยนตร์ในแบบฟิล์มขาวดำ (Film Noir) ซึ่งการถ่ายทำประเภทนี้จะทำให้ภาพยนตร์มีบรรยากาศของภาพยนตร์แนวอาชญากรรม ซึ่งจากสภาพสังคมในปีค.ศ. 1950 ประเทศญี่ปุ่นหลังพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้หญิงในยุคนั้นจึงต้องดูแลตัวเองมากขึ้นเพราะผู้ชายออกไปรบผู้หญิงจึงจำเป็นต้องใช้ความร้ายกาจในตนเองเพื่อความอยู่รอด ภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน จึงได้สอดแทรกปรัชญาอันลึกซึ้งเอาไว้ในภาพยนตร์พร้อมมีการดำเนินเรื่องที่แปลกแหวกแนวไม่เหมือนภาพยนตร์เรื่องอื่น ในขณะที่ภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ได้แฝงไปด้วยแง่คิดที่คล้ายคลึงกันในขณะที่ประเทศไทยในปีพ.ศ. 2554 กำลังพบเจอกับวิกฤติทางการเมือง จึงทำให้ภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง สะท้อนสังคมไทยในยุคนั้นในแง่ของ กลโกง การโกหก ไม่ซื่อสัตย์ ของนักการเมืองในช่วงเวลานั้น และภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ยังได้แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของทั้งประเทศญี่ปุ่นและของประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากตารางเปรียบเทียบโดยองค์ประกอบของเกณฑ์การเล่าเรื่องและลักษณะทางวัฒนธรรมของภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง มีการกำหนดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยแบ่งเป็น เพศ ความเชื่อ ทางศาสนา ประวัติศาสตร์ โดยเปรียบเทียบให้อยู่ในรูปแบบตารางดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางเพศของภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอนและภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง

ภาพยนตร์	ความเป็นชายและหญิง
ราโชมอน	-ภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ไม่ได้สื่อถึงบริบทของเพศชาย และหญิง มากเท่าที่ควรเพียงในยุคสมัยนั้นจะเกิดการแบ่งชนชั้นระหว่างคนมีฐานะ กับคนจนเสียมากกว่า แต่จากการรับชมภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ผู้หญิงในยุคนั้นมีการศึกษามีความรู้และสามารถปกป้องตนเองได้ แต่ผู้ชายก็ยังคงมีสิทธิที่จะมีอำนาจที่มากกว่า
อุโมงค์ผาเมือง	-ภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ได้สื่อถึงบริบทของเพศชาย และหญิงได้ชัดเจนโดย แม่หญิงคำแก้ว ต้องปรนนิบัติ ขุนศึกเจ้าหล้าฟ้า ในทุกๆ เรื่อง และในยุคสมัยนั้นผู้ชายยังเป็นใหญ่เหนือผู้หญิงอยู่ และได้มีการเป็นชนชั้นฐานะชัดเจน

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นได้ว่าภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องมีความแตกต่างกันเรื่องบริบทของเพศหญิง ซึ่งในภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ผู้หญิงนั้นยังต้องคอยปรนนิบัติผู้เป็นสามีและไม่ได้รับโอกาสในหลายๆ เรื่อง เช่นการศึกษา ในขณะที่ภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ผู้หญิงนั้นมีสิทธิปกป้องตนเองและดูเป็นบุคคลมีการศึกษาไม่ต้องคอยปรนนิบัติสามีในทุกๆ เรื่อง

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบเอกลักษณ์วัฒนธรรมทางศาสนาของภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง

ภาพยนตร์	วัฒนธรรมทางศาสนา
ราโซมอน	-ในภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน มี พระ ซึ่งในภาพยนตร์ไม่ได้บอกเอาไว้ว่า พระรูปนี้ได้ดำรงตนอยู่ในศาสนาอะไร แต่ยุคสมัยนั้นที่มีชาмуไร คนในยุคนั้นได้นับถือ ศาสนาพุทธ และ ศาสนาชินโต กันเป็นส่วนใหญ่ ศาสนาชินโต คือการนับถือเทพเจ้า
อุโมงค์ผาเมือง	-ในภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง มีการบอกเล่าเรื่องราวของ พระอานนทภิกขุ อย่างชัดเจนว่าดำเนินไปในทางพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอน เพราะในภาพยนตร์มีการเอ่ยถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และในฉากยังมีการแสดงให้เห็น พระพุทธรูป ซึ่งเหมือนว่าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสักการบูชาของประชาชน

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นได้ว่าภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนั้นมีการนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน เพียงแต่ว่าในภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน ประชาชนในยุคสมัยนั้นมีการเลือกที่จะนับถือศาสนาชินโต ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบเอกลักษณ์วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ของภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง

ภาพยนตร์	วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์
ราโซมอน	-ภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน ได้ทิ้งเรื่องราวประวัติศาสตร์เอาไว้คือ ประตुरาโซมอน ที่เป็นประตูเมืองที่ถูกสร้างขึ้นมาก่อนยุคของชาмуไรที่ถูกทิ้งร้างไว้เมื่อกาลเวลาผ่านไป
อุโมงค์ผาเมือง	-ภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ได้มี อุโมงค์ผาเมือง ที่เป็นอารยธรรมทางประวัติศาสตร์ที่เคยใช้เป็นทางลับเพื่อที่จะเข้าไปยังเมืองเชียงแสน แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปเส้นทางนี้ก็ไม่ได้ถูกใช้จึงถูกทิ้งร้างเอาไว้ไม่มีการมาทำลายทิ้ง

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นได้ว่าประวัติศาสตร์ของทั้งสองเรื่องมีความคล้ายคลึงกันอยู่ที่ทั้งสองสถานที่ที่ถูกทิ้งร้างเอาไว้เป็นอารยธรรมทางประวัติศาสตร์ของทั้งสองประเทศและภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ยังได้ใช้ประตुरาโซมอน และอุโมงค์ผาเมือง เป็นสถานที่ที่เกี่ยวกับความเสื่อมโทรมที่เป็นความหมายหลักของภาพยนตร์

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์การเล่าเรื่องและการศึกษาสัมพันธ์ในภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมืองข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่าภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมืองนั้นมีการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกันทางด้านศาสนา และมีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม เนื้อหาในภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ในแง่ของการดำเนินเรื่องของตัวละครมากกว่าภาพยนตร์ที่เป็นตัวบทปลายทางอย่างภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัมพันธ์ของ กาญจนา แก้วเทพ ที่กล่าวไว้ว่า การถ่ายโอนองค์ประกอบต่างๆ ของตัวบทแรกไปยังตัวบทที่สอง หากทั้งสองตัวบทอยู่ในประเภทที่มีองค์ประกอบหลักๆ ที่คล้ายคลึงกัน การกระโดดข้ามระหว่างประเภทชนิดย่อมเกิดขึ้นได้ง่าย โดยภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ได้ใช้ สัมพันธ์ขนวนอน (Horizontal Intertextuality) เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวบทปฐมภูมิด้วยกัน (Primary Text) คือ การที่ผู้ผลิตด้วยกันหยิบยืมส่วนประกอบต่างๆ ของตัวบท เช่น การถ่ายโยงระหว่าง ตัวละคร นักแสดง เนื้อหา โดยอาจมองเห็นอย่างชัดเจนว่ามีการหยิบยืมหรือไม่ก็ได้ ตัวบทต้นทาง ตัวบทถูกสร้างมาจากตัวบทแรกเรียกว่า ตัวบทปลายทาง แนวคิดการเล่าเรื่องของภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน สอดคล้องกับทฤษฎีแนวคิดการเล่าเรื่องของภาพยนตร์ประเภท เน้นการแสดงความคิด (Formalism) สื่อความหมายผ่านทางสัญลักษณ์ ใช้เทคนิคเข้ามาปรุงแต่งอย่างเข้มข้น และยังคงสอดคล้องกับการใช้เทคนิคของภาพยนตร์เพื่อเล่าเรื่อง (Classical Cinema) ที่เน้นให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมไปกับตัวละครให้ถึงที่สุด ทั้งนี้ภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน และภาพยนตร์เรื่องอุโมงค์ผาเมือง มีการเปรียบเทียบเนื่องจากภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ถือเป็นภาพยนตร์แนว Art Film ที่มุ่งเน้นในการถ่ายทอดศิลปะและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่ถูกถ่ายทำลงบน Film noir ด้วยยุคสมัยหลังสงครามของประเทศญี่ปุ่นทำให้การผลิตภาพยนตร์ขึ้นมาหนึ่งเรื่องนั้นมีงบประมาณที่จำกัด ประกอบกับการใช้ Film noir ยังทำให้เข้ากับเรื่องราวของภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ที่จะสื่อถึงด้านมืดในจิตใจมนุษย์การถ่ายทำแบบภาพขาวดำนั้นจึงทำให้ภาพยนตร์เรื่องนี้ลงตัวและภาพยนตร์ที่จัดอยู่ในประเภท Film noir จะเป็นภาพยนตร์ที่ใช้แสงและสีมืดทึบ หรือขาวดำเป็นหลัก แสดงให้เห็นถึงด้านมืดในจิตใจมนุษย์ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ เรื่องราวที่เกิดในเรื่อง ก็ไม่ได้บ่งบอกว่าใครดี ใครเลวกว่ากัน ทุกๆ คนมีปมกันไปทั้งดีและเลว เอกลักษณ์อีกประการของ Film noir ก็คือ ผู้หญิงที่เป็นตัวเอกในเรื่อง จะเป็นผู้หญิงที่มีเสน่ห์ทางเพศอย่างร้ายกาจ และจะหลอกล่อผู้ชายให้ตกเป็นเหยื่อของเธอได้ ซึ่งในภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง จะเป็น Art Film เหมือนกัน แต่แตกต่างกันตรงที่ไม่ได้เป็น Film noir และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง จะทำออกมาในแนวภาพยนตร์ประเภท Western ตะวันตกแบบเอเชีย ซึ่งจะถูกปรับให้ผู้ชมเข้าถึงง่ายมากกว่าเพื่อนเน้นการสื่อสารกับมวลชนเป็นหลัก แต่ยังคงแสดงศิลปะและวัฒนธรรมออกมาอย่างเด่นชัดเช่นเดิมถือเป็นงานศิลปะชิ้นหนึ่ง ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไปจึงทำให้ภาพของภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง มีการพัฒนาไปมากกว่าภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ภาพยนตร์เรื่อง ราโชมอน ยังทำให้เกิดปรากฏการณ์ ราโชมอนเอฟเฟค (Rashomon effect) คือ ปรากฏการณ์ที่กลุ่มคนที่อยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน อธิบายเหตุการณ์ตรงหน้าออกมาแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งก่อให้เกิดคำถามว่ามีใครสักคนโกหกหรือเปล่า หรือทั้งหมดล้วนโกหก หรือแท้จริงมีอคติบางอย่างบังตาให้พวกเขาอธิบายเหตุการณ์ออกมาเช่นนั้น ความคิดเรื่อง ราโชมอนเอฟเฟคมักถูกหยิบยกขึ้นมาอ้างในกระบวนการยุติธรรมทั้งในการสืบสวนของตำรวจ การพิจารณาคดี

ของศาลเพื่อยืนยันว่าผู้ต้องหา จำเลย หรือ ผู้ร้องโจทก์ มิได้มีเจตนาจะให้ความเท็จ แต่เป็นมุมมองและการตีความที่แตกต่างกัน

การศึกษาแนวความคิดเล่าเรื่องและแนวคิดสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง การปรับใช้ในชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมครอบครัว สังคมเพื่อน สังคมทำงานในระดับองค์กร จนถึงการใช้ร่วมกันของคนทั้งประเทศผู้ศึกษาได้เห็นถึงคุณประโยชน์ต่อบริบททางสังคมของมนุษย์ด้วยเนื้อหาที่สอดแทรกถึงสัจธรรมในการดำเนินชีวิตเอาไว้และการเอาตัวรอดอยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน และภาพยนตร์เรื่องอุโมงค์ผาเมือง ทั้งสองเรื่องยังคงใช้แก่นเรื่องคือการโกหกเหมือนกัน ซึ่งโดยแก่นแท้ของภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องมีการสอนให้มนุษย์เอาตัวรอดด้วยการโกหก และยังสามารถช่วยให้มนุษย์ตระหนักถึงการหลอกลวง การโกหก การที่จะอยู่เพื่อเอาตัวรอด แต่ในบางครั้งมนุษย์ก็ยังโกหกเพื่อผลประโยชน์ของตนเองมากเกินไปจนไม่ได้นึกถึงคนอื่น ในภาพยนตร์มีการใส่รายละเอียดเปลี่ยนแปลง เติมแต่ง เข้าไปมากมายในเรื่องที่พูด แต่ล้วนเติมแต่งไปเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองทั้งนั้น ทำให้การศึกษารุ่นนี้ได้เข้าใจปรัชญา และข้อคิดที่ภาพยนตร์ได้สอดแทรกเอาไว้ เพื่อให้ระวิงคำโกหก ให้ใช้ความคิดกับคำพูดของคนได้มากขึ้น และตระหนักถึงด้านที่เป็นประโยชน์ของวัฒนธรรมต่างชาติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำมาใช้พัฒนาสังคมไทยให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น ภาพยนตร์เรื่อง ราโซมอน และภาพยนตร์เรื่อง อุโมงค์ผาเมือง ยังได้สื่อถึงวัฒนธรรมที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสัมพันธ์ทวิภาค ให้กับผู้ที่ต้องการศึกษาสัมพันธ์ทวิภาคต่อจากนี้ โดยผู้ศึกษาควรอ่านทฤษฎีสัมพันธ์ทวิภาคอย่างถี่ถ้วน และศึกษาเรื่องราวที่จะนำมาเปรียบเทียบกันอย่างละเอียดก่อนที่จะนำมาประกอบกับทฤษฎีสัมพันธ์ทวิภาค เพื่อเป็นการง่ายในการทำการศึกษาร่วมสัมพันธ์ทวิภาค
2. ปัจจุบันได้มีการศึกษาสัมพันธ์ทวิภาคในการวิจัยที่มากขึ้น เพราะ มีการผลิตซ้ำ (Remake) ภาพยนตร์ต้นฉบับขึ้นมาทำใหม่ในทุกๆ ช่วงเวลาจึงอยากให้มีการศึกษาในการนำภาพยนตร์มาสร้างใหม่อย่างชัดเจนเพื่อให้เห็นถึงความแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ที่ถูกสร้างใหม่ที่มีการ ตัดแปลง ตัดทอน เพิ่มเติม อะไรเข้ามาบ้างและสะท้อนเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของประเทศที่นำไปสร้างใหม่อย่างไร

รายการอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). สัมพันธ์ทวิภาค (Intertextuality): เหล้าเก่าในขวดใหม่ในสื่อสารศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญรักษ์ บุญฤชเชตมาลา. (2533). อาศิระ คูโรซาวา จักรพรรดิแห่งภาพยนตร์ญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- สมควร กวียะ. (2547). หลุมดำแห่งความรัก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- นภัสสรณ์ รังสิพล. (2556). การศึกษาสัมพันธ์ทวิภาคผ่านสื่อภาพยนตร์เรื่อง The Letter และ จดหมายรัก. ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาสื่อมวลชนคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ธีรภัทร์ เพิ่มประยูร. (2550). การศึกษาภาพยนตร์และโทรทัศน์ของญี่ปุ่นที่สร้างใหม่จากสื่อภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ของเกาหลี. ปรินญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาสื่อมวลชนคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิมล วงศ์รัก. (2547). อัตลักษณ์ และการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ร่วมสร้างไทย-เอเชีย. ปรินญญามหาบัณฑิต. ภาควิชาสื่อสารมวลชนคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์
- ฉัตรชัย จันทร์ศรี. (2544). การถ่ายทอดวัฒนธรรมอเมริกันของภาพยนตร์ฮอลลีวูด. ปรินญญาบัณฑิต. ภาควิชาสื่อสารมวลชนคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ว.ร.ฤทธาคนี. (2554). วิกฤตการเมือง พ.ศ. 2554 นำสู่ความยุ่งยากไม่รู้จบ. MRG Online. สืบค้นเมื่อ กุมภาพันธ์ 6, 2561, จาก <http://www.manager.co.th/daily/ViewNews.aspx?NewsID=9540000076900>.
- จินตกาล. (2554). อุโมงค์ผาเมือง : อุโมงค์ (จิตใจ) มนุษย์ ยากแท้หยั่งถึง. Ok Nation. สืบค้นเมื่อ มีนาคม 28, 2561, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/GRANG-PRANG/2011/09/22/entry-2>
- องอาจ สิงห์ลำพอง. (2555). “คำพิพากษาความจริง” จากราชมอนถึงอุโมงค์ผาเมือง : มองผ่านเลนส์คม โดย องอาจ สิงห์ลำพอง. คม ชัด ลึก. สืบค้นเมื่อ มีนาคม 28, 2561, จาก <http://www.komchadluek.net/news/ent/127217>
- อากิระ คูโรซาวา. (1950). ราชมอน (วีดิทัศน์). Daiei Film Co., Ltd.
- หม่อมหลวงพันธุ์เทวนพ เทวกุล. (2554). อุโมงค์ผาเมือง (วีดิทัศน์). สหมงคลฟิล์ม.